

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(KMUEFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 16 Ekim 2020

Gönderim Tarihi: 14 Eylül 2020
Yayımlanma Tarihi: 15 Aralık 2020

Atf Künyesi: Tan, B. (2020). “İslam Kültüründe Yedi İklim Anlayışı ve Manzume-i Yedi İklim”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 184-198.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.794590>

İSLAM KÜLTÜRÜNDE YEDİ İKLİM ANLAYIŞI VE MANZUME-İ YEDİ İKLİM

Bünyamin TAN*

Öz

Coğrafya, bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen ve niteleyen fiziksel, ekonomik, biyolojik, insansal ve siyasal gerçekliklerin tümü olarak tanımlanabilir. Bu sözcük, Yunanca gaia ve gráphein sözcüklerinden türemiştir. Coğrafya, insanın yaşadığı bölgeyi anlamlandırmasını sağlar. Bu bilim sayesinde kişi yaşadığı veya bulunduğu yerin fiziksel özelliklerini bilir ve bu bilgiler sayesinde hareket tarzına yön verir veya geleceğini şekillendirir. Dolayısıyla insan, bulunduğu coğrafyadan ayrı düşünülemez. Her bölgenin kendine has coğrafik özellikleri vardır. Bu sebeple bu bölgelerin nerede başladığı ve nerede bittiğini bilmek çok önemlidir. Her coğrafyanın kendine özel fiziksel özellikleri, kendine özel insanları olduğu gibi kendine özel yönetim anlayışları da doğmuştur. Bundan dolayı seyahat eden insanlar için bu bilgiler hayati önem arz etmeye başlamıştır. Bölgelerin dağları, şehirleri, ırmakları, denizleri, gölleri, tepeleri ve her türlü coğrafik ve siyasal özellikleri bu bölgeleri anlatan kitaplarda yer almaya başlamıştır. Güneş ışınlarının dünyaya düşme açısı da bu sınıflandırma ve bölgelendirmede esas olup İslam coğrafyacıları bilinen dünyayı yedi ayrı bölgeye ayırarak anlatmışlardır. Her biri, eserlerinde geniş anlatımlarla bu yedi coğrafi bölgeyi sistematik olarak incelemeyi ve tespit etmeyi amaç edinmiştir. Yapılan değerlendirmeler, büyük bir bilgi yığını oluşturmuştur. Makalede ele alınan yazma eserde de bu yedi iklim şiirsel bir dille tasvir edilmektedir. Bu şiirsel tasvirin yanı sıra teori kısaca özetlenmiştir. Makalede önce yedi iklim anlayışına dair görüşler sunulmaya çalışılacaktır. Daha sonra makalede ele alınan yedi iklim manzumesinin incelemesi yapılacak ve literatürle karşılaştırması yapılarak kapsamı irdelenecektir. Sonuç olarak bu teori çerçevesinde gelişen yedi iklim kültüründeki yeri ve önemi tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yedi coğrafi bölge, yedi iklim, coğrafya, İslam kültürü, Eski Türk Edebiyatı.

Seven Geographical Regional Mentality In Islamic Culture And Manzume-i Yedi İklim

Abstract

The geography can be defined as all of the physical, economic, biological, human and political realities that define and characterize a piece of earth, a region, a country. This word is derived from the Greek words gaia and gráphein. Geography allows people to make sense of the region they live in. Thanks to this science, the person knows the physical features of his / her place of residence and thanks to this information, he / she directs the style of movement or shapes his / her future. Therefore, human beings cannot be considered separately from their geography. Each region has its own geographical features. For this reason, it is very important to know where these regions begin and where they end. Every geography has its own physical characteristics, its own unique people, as well as its unique management approaches. Therefore, this information has become vital for people traveling. The mountains, cities, rivers, seas, lakes, hills and all kinds of geographical and political features of the regions have begun to appear in the books describing these regions. The angle of sun rays falling on the world is also essential

* Uzman Öğretmen, M.E.B. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Eskişehir/Türkiye. E-posta: bunyamintan26@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5591-7084>.

in this classification and zoning, and Islamic geographers have described the known world in seven regions. Each of them aims to systematically analyze and identify these seven geographical regions, with extensive explanations in their works. The evaluations made a large stack of information. The manuscript described in the article also depicts these seven geographical regions in a poetic language. In addition to this poetic depiction, the theory is briefly summarized. In the article, firstly, opinions on seven geographical regions concepts will be presented. Later, the seven geographical regions poems discussed in the article will be analyzed and their scope will be examined by comparing them with the literature. As a result, its place and importance in the seven geographical regions cultures developed within the framework of this theory will be determined.

Keywords: Seven geographical regions, seven region, geography, Islamic culture, Old Turkish Literature.

Giriş

İklim kelimesi, Grekçe “meyil” anlamındaki klima kelimesinden gelmektedir. Kelimenin çoğulu ekâlîm şeklindedir. İklimler Güneş’in Ekvator’a göre az veya çok kazandığı eğilim üzerine oluştuğundan hem iklimbilim hem de coğrafya bilimi açısından bu anlam Müslüman coğrafyacılar için oldukça öneme sahiptir. Kelime Arapçaya Farsça aracılığıyla “bölge” anlamını da kazanarak girmiştir. Kelimenin kazandığı bu anlamla birlikte coğrafya ile ilgili birçok kitap adında yer almıştır (Ak, 2012, s. 28). Yedi iklimden kasıt, yaşamsal faaliyetler göz önüne alınarak dünyanın yedi bölgeye bölünmesidir. Yani dünyanın bir bütün olarak ele alınması, bir evrensel dünya anlayışı ve tasviridir (Ağarı, 2007, s. 141; Okşar, 2018, s. 1041).

Yedi iklim, yedi bölge anlamına gelmekte olup eski coğrafyaya göre hayatın hüküm sürdüğü, yeryüzünün dörtte birlik kısmıdır. Bu kısım, Ekvator çizgisinden kuzey kutbuna doğru olup yedi kısımdan oluşmaktadır. Her bir kısmına iklim denmiş olup bunun dışında kalan kısımlara da zulumât adı verilmiştir. Nitekim bu zulumât kısmı da İskender’in ab-ı hayatı aramaya gittiği yerdir. Bu yedi bölgeye heft-kişver adı da verilmiştir. Özellikle kasidelerde övülen kişiler veya padişahlar bu yedi bölgenin hâkimi olarak anılırlar (Pala, 2015, s. 201). Yeryüzünü yedi iklime ayırma fikrinin Batlamyus’a ait olduğu söylene de aslında İranlılara ait olduğu kesindir. İranlılar, o güne kadar bilinen dünyayı enlem ölçülerini hesaba katmadan ve İran merkezde kalacak şekilde Hint, Arabistan, Çin, İran, Afrika, Türk ve Rum (Bizans, Anadolu, Roma) olmak üzere yedi iklime (kişver) ayırmışlardır (Ak, 2012, s. 28). Bu sistem uzun süre Arap coğrafyacılarını etkilemiş olup Ekvator’dan itibaren kuzeye doğru uzanan ve Ebü’l-Fidâ’ya göre 12-50 dereceleri arasındaki bölgeler tasnif edilmiştir. Bu sistemde yedi iklimin dışında da iskâna açık yerler vardı. İbn Saîd el-Mağribî gibi bazı Arap coğrafyacılar Ekvator’un biraz güneyindeki meskûn mahalleri sekizinci iklim olarak kabul etti. En kuzeydeki bölgeler de dokuzuncu iklim olarak kabul edildi. Fakat bu yeni tasnifin inanç açısından bazı mahsurları vardı. İranlıların yedi kişveri, Hintlilerin yedi duipası ve Kur’an’ın yedi kat gök ve yedi kat yer inancıyla ters düşmekteydi (Ak, 2012, s. 28) Ebü’l-Fidâ, iklimlerin sınırları tespit edilirken enlemlerin bir iklimdeki en uzun gün esas alınarak hesaplandığını ve başlangıçla bitiş noktaları arasındaki mesafenin yarım saat olduğu yerlerin bir iklim sayıldığını belirtmiştir. Bu yolla yeryüzünün kuzey yarım küresinin yedi eşit enlem dairesine bölündüğünü ifade etmiştir (Ak, 2012, s. 28) Genel olarak yedi iklim sınıflandırması şöyledir:

1. **İklim:** Berber, Habeş, Yemen’in kuzeyi, Sind, Hind ve Çin; halkı siyah tenlidir.
2. **İklim:** Mağrib, Sudan, Arap yarımadasının güneyi, Yemen, Mekke, Medine, Bahreyn ve Sind; halkı esmer tenlidir.
3. **İklim:** Mağrib’in kuzeyi, Mısır, Kudüs, Şam, Kufe, Bağdat, Basra ve Fars; halkı buğday tenlidir.
4. **İklim:** Endülüs, Frengistan, Anadolu, Tebriz, Erdebil, Kazvin, Horasan, Hita, Hutun ve Çin; halkı beyaz tenlidir.
5. **İklim:** İspanya’nın güneyi, Frenk diyarının ortası, Anadolu, Sivas, Erzurum, Şirvan, Hazar, Geylan, Cam, Harzem, Semerkand, Buhara ve Türkistan; halkı beyaz tenlidir.

- 6. İklim:** Frenk diyarının güneyi, İstanbul, Karadeniz, Dağıstan, Gürcistan, Özbek ve Çağatay diyarı; halkı sarı tenlidir.
- 7. İklim:** Portekiz, İngiltere, Bulgar, Rus, Kıpçak ve Hazar; halkı kızıla yakın yakın tenlidir (Pala, 2015, s. 201).

Genel sınıflandırmanın yanı sıra yedi iklimle ilgili İslam âlimlerinin farklı sınıflandırmalar yaptıkları görülmektedir. Murat Ağarı, bu âlimlerden bazılarının yedi iklim inancını detaylı ele aldığını, kiminin kısaca değindiğini veya kiminin ise bildiğini sezdirip konuya hiç dâhil olmadığını kaydetmektedir. Bahsi geçen âlimleri Irak ekolü ve Belh ekolü diye ikiye ayırır. Iraklı coğrafya âlimleri arasında Hurdazbih, Ya'kubî, İbn Rüsteh, Kudâme b. Cafer, İbnü'l-Fakîh ve Mes'ûdî gibi isimler vardır (Ağarı, 2006, s. 198-199; Okşar, 2018, s. 1042). Belh coğrafya âlimleri arasında ise İstahrî, İbn Havkal ve Makdisî gibi isimler vardır (Ağarı, 2006, s. 209). Bu isimlerin yedi iklimle ilgili tasvirlerine eserin şekil ve içerik kısmında yer verilecektir. Ferganî, Battanî, İbn Yunus ve Birunî gibi astronomlar da yedi iklim teorisini eserlerinde işlemişler ve hatta enlemleri ve boylamları, coğrafi/geometrik tablolar halinde sunmuşlardır. Fakat bölgelere ait beşeri bilgilere ya kısaca değinmişler ya da hiç değinmemişlerdir (Okşar, 2018, s. 1042-1043). Yedi iklim teorisini işleyen bir diğer önemli İslam âlimi İbn Sînâ olup *eş-Şifa* adlı eserinin 'Tabiiyyat' başlıklı bölümünde bu bahse yer verir. Tıpkı diğer âlimlerin eserlerinde olduğu gibi coğrafi bölgeleri iklim, buldukları yer, dağların yapısı, beşeri unsurlar vb. özellikler çerçevesinde değerlendirmiştir (Okşar, 2018, s. 1043). Bu teorisinin coğrafya âlimlerine sunduğu en büyük kolaylık, insan ile çevre ilişkisinin geniş bir şekilde ele alınmasını sağlayarak incelenmede ve kır-şehir hayatı, konuşulan dil ve insanların sahip oldukları fiziki özellikleri değerlendirmede metodik bir kolaylık sağlamasıdır. Bununla birlikte, İbn Sînâ, Râzî ve Cürcânî gibi âlimlerin görüşüne göre, bu bölgelerde yaşayan insanların coğrafi nedenlerden ötürü farklı karaktere sahip olmasından dolayı haklarında belli başlı çıkarımlar yapılabilir. (Okşar, 2018, s. 1043-1044). Yedi iklim teorisini *Mukaddime*'sinin temel dayanağı olarak işleyen İbn Haldun, bu yedi bölgeyi önce dağ, akarsu, göl gibi fiziki coğrafya özellikleri çerçevesinde değerlendirir. Ardından buralarda yaşayan kavimleri ve milletleri, şehirleri ve devletleri konu edinir (Belge ve Şahin, 2016, s. 448). Bu yedi coğrafyanın, yedi seyyarenin tesirinde olduğuna dair kozmografik yedi iklim teorisi de bulunmaktadır. Kozmografik yedi iklim teorisine göre İbn Hurdazbih, bölgeleri şu şekilde sınıflandırır:

- 1. Bölge:** Yıldızlardan Ay ve Zühre'ye karşılık gelir. Burçları ise Hamel (Koç), Sevr (Boğa) ve Cevzâ (İkizler)'dir.
- 2. Bölge:** Yıldızlardan Merih ve Güneş'e karşılık gelir. Burçları ise Sertan (Yengeç), Esed (Aslan) ve Sünbüle (Başak)'dir.
- 3. Bölge:** Yıldızlardan Zühal'e karşılık gelir. Burçları Mizan (Terazi), Akrep ve Kavs (Yay)'dir.
- 4. Bölge:** Yıldızlardan Müşteri ve Utarid'e karşılık gelir. Burçları Cedy (Oğlak), Delû (Kova) ve Havt (Balık)'tır (Ağarı, 2006, s. 197-198).

1. Mesnevînin Şekil ve İçerik Bakımından İncelenmesi

Mesnevîmiz, *Manzûme-i Yedi İklim* başlığıyla Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 7180 demirbaş numarasıyla kayıtlı bir mecmua içerisinde yer almaktadır. 200x136 - 160x80 mm. ölçülerinde olan bu mecmuanın 1a-4a varakları arasında olan yazmanın her bir varağının iki yüzü 15 satır ihtiva etmektedir. Metnin manzum kısımları harekeli nesihle yazılmış olup nesir kısımları harekesizdir. Suyolu filigranlı kâğıt üzerine istinsah edilmiştir. Manzumenin içinde yer aldığı mecmuada istinsah tarihi veya müstensihisi ile ilgili bir bilgi kaydı bulunmamaktadır. Bu sebeple eserin ait olduğu yüzyıl veya şairinin kim olduğu tespit edilememiştir. Manzume, toplamda 60 beyitten oluşmaktadır ve aruzun mefâ'ülün / mefâ'ülün / fe'ülün kalıbıyla yazılmıştır. Manzumenin başlığı ve her bir iklimin anlatıldığı kısımların başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Muhtelif kısımlarda müstensihiden kaynaklı olduğu düşünülen yazım yanlışlıkları

olup dipnotlarla düzeltilmiştir. Eser halk tipi mesnevî tarzındadır. Bu tip mesnevilerde, amaç sanatlı bir söyleyişle bir hikâye anlatmak değildir. Halkı belirli bir konuda bilgilendirmek amacı olduğu gibi halkın dinî ve millî duygularını kamçılayan İslam tarihinden, Türk tarihinden kahramanlık hikâyelerinin anlatıldığı veya dinî-tasavvufî konuların basit bir şekilde ele alındığı mesnevî türüdür. Ayrıca bu mesnevî türünde, klasik mesnevî tertibine uyulmaz ve tevhid, münacat, naat, miraciye, medh-i çihar-yar-ı güzün, eserin sunulduğu kişiye övgü bölümleri bulunmamaktadır. Manzumemizin sebab-i telif kısmı 1-11 beyitler arasında yer almaktadır. Giriş kısmında mensur bir dibacesi bulunmaktadır. Her bir iklim ayrı ayrı başlıklar altında anlatılmıştır. Son kısımda yedi iklimdeki yer alan bölgelerin nereler olduğu mensur şekilde ifade edilmiştir. Metindeki sah kaydı meselesine de değinmek gerekir. Bu kayıt, yazma eserlerde müstensihlerin çeşitli sebeplerle atladıkları metin ve ibareleri göstermektedir (İpşirli, 2008, s. 490). Metinde iki yerde bu kayda rastlanılmaktadır. Eser, İslam coğrafyacılarının yedi iklim teorisini basit bir dille anlatması açısından önem arz etmektedir. Zira yedi iklim teorisi, farklı dönemlerde yaşamış İslam coğrafyacılarının dünyayı tanıma ve ülkeleri belirli bir sistem içerisinde konumlandırma açısından önem arz eden bir teoridir. Yüzyıllar içerisinde âlimler, birbirine yakın sınıflandırmalar yapmış olsalar da öne sürdükleri görüşlerde bazı farklılıklar görülebilmektedir. Ayrıca yazdıkları eserlerde, konuyu oldukça geniş bir şekilde işlemişlerdir. Makalede ele alınan mesnevî ise bu geniş bilgi yekûnunu, özet halinde sunmaktadır.

Eser mensur bir dibace ile başlar. Bu dibacede “*Evvelā yedi iklimi ve yidi deryāyı ve deryāda olan cezireleri ve şağları ve ırmaqları ve yedi iklimde güküm iden kevākepleri beyān ider ki zikr olunur.*” ibaresiyle yedi iklimin genel karakteristik özelliklerinin ele alınacağı belirtilir. Güneşin dünyayı çepeçevre dolandığı, gece ve gündüzün güneşin hareketiyle oluştuğu, bir yılda burcunu tamamladığı, güneşin değdiği yedi bin şehir olduğu, Hz. Süleyman’ın ve İskender’in bundan haberdar olduğu, yedi iklimde yedi denizin olduğu ve Süreyya yıldızının bu yedi iklimden görüldüğü belirtilmektedir ki bu yıldız İslam kültüründe Ülker yıldızı olarak bilinir, modern bilimse Sirius yıldızı ismini vermektedir. Daha sonra yedi denizin isimleri sayılır: Rum Denizi, Sakaliyye Denizi, Gerdan Denizi, Kulzum Denizi, Pars Denizi, Sind Denizi, Hind Denizi. Bu denizlere ulaşan küçük denizlerin isimleri ise şöyledir: Yecüc Denizi, Hazar Denizi ki her ikisi de Muhit Denizi’ne yani Atlas Okyanusu’na ulaşmaktadır. Bu denizlere sahilleri olan şehirlerin sayıları da zikredilmektedir. Ancak isimleri bu kısımda geçmez. Ardından yedi iklim tek tek ayrı başlıklar altında ele alınır.

Birinci İklim:

- 34 Zuğal gükmindedür evvelki iklim
Ulu iklimdür kıl aña ta‘zım
- 35 Şoğuz bın mıldür uzunı anuñ
Bilüñ kim giñ yiri oldur cihānun
- 36 Yigirmi ulu şağ var otuz ırmağ
Var elli şehr ulu anı ne şormağ
- 37 Ol iklim ehli cümle qaralardur
Ğabeş Hindî Bū Zengî hep bulardur

Mesnevîde geçen birinci iklimin tasviri bu beyitlerle yapılır. İslam coğrafyacılarından bazılarının birinci iklimle ilgili tasvirleriyle karşılaştırmalı olarak incelemek için bu görüşleri vermeyi uygun görüyoruz. İbn Rüsteh’e göre Çin’den başlayıp Çin’in güney sahilleri, Kûl yarımadası, Arap yarım adası, Habeş, Mısır, Yemen sınırlarıdır. Şehirleri Zafâr, Uman, Hadramevt, Aden, San’a, Tebâle, Curaş, Mehra, Sebe Cermî, Nûbe’dir. Bu sınırlar içerisinde Kulzum Denizi (Kızıldeniz), Nil Nehri ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) yer alır (Ağarı, 2006, s. 201). Kudâme bin Cafer’e göre Merayis ve Habeş bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 203). İbnü’l-Fakîh’e göre Riyâmîyârûs’tan başlayıp Serendib’de bitmektedir. Halkı çirkin suratlı, siyah ve uzun boyludur. Binek hayvanları ve kuşları iri cüsseli olup bu iklime sihir ve efsun hâkimdir. İlaç da çok olup taşları şifalı ve faydalıdır. Bu iklimin ölçüleri uzunlukta 1.500 fersah (9.000 km) ve genişlikte 285 fersah (1.710 km)dır (Ağarı, 2006, s. 204-205). Mes’ûdî’ye göre Horasan, Fâris, Ahvaz

ve Musul'u içine alan Bâbil bölgesi olup Hamel (Koç) ve Yay (Kavs) burçlarının etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 206). Makdisî bu şehirlere Tihâme, Hadramevt, Necran, Ceyşan, Amman, Bahreyn, Sudan, Hind sahil kesimlerini de ilave eder (Ağarı, 2006, s. 212). İbn Haldun'a göre Kanarya Adaları, Kongo havzası, Güney Sahra Çölü, Güney Sudan, Arabistan'ın Güneyi, Seylan Adası, Çin'in bir kısmıdır ve bu iklim, Ekvator çizgisinin kuzeyinden itibaren başlamakta olup güneş ışınlarının daha geniş açıyla düşmesine bağlı olarak bu bölgede hava çok sıcaktır (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050) Kozmografik yedi iklim teorisine göre bu iklim üçüncü bölgede yer almaktadır.

İkinci İklim:

- 38 İkinci Müşterî gükmindeür hem
Ol iklîm dahî şutmamışdur âdem
- 39 Sekiz bin altmış mildür uzunı
Çalab andan aşığa itmiş anı
- 40 Var elli şehir ulu hem on yedi şağ
Olur ol yirde dahî bāğçe bü bāğ
- 41 K̄ara yağız olur ol yirde âdem
'İbâdet ehlidür ol k̄avm her dem

Mesnevîde ikinci iklimle ilgili yapılan tasvir budur. İslam coğrafyacılara ise ikinci iklimle ilgili şu bilgileri kaydetmektedir: İbn Rüsteh'e göre Çin, Hind, Sind, Arap yarımadası, Mısır, Suayd, Berberî toprakları ve Afrika sınırlarıdır. Şehirleri Mansûra, Nîrûn, Deybul, Necid, Tihâme, Yemâme, Bahreyn, Hecer, Yesrib (Medine) el-Câr, Mekke, Taif, Cidde, Kûs, İhmîm, İsneley, Ensinâ ve Usvan şehirleri vardır. Hazar Denizi, Basra Denizi (İran Körfezi) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimde yer alır (Ağarı, 2006, s. 201). Kudâme bin Cafer'e göre Asvan bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 203). İbnü'l-Fakîh'e göre Serendib'den başlayıp Habeş'te bitmektedir. Bu iklimde Zeberced madeni bulunmaktadır. Papağan kuşu yaygın olup gözü dönmüş yırtıcı hayvanlar da bulunmaktadır. Birinci iklim insanları gibi çirkin yüzlü olup boyca onlardan kısadırlar. Burada da sihir ve efsun vardır (Ağarı, 2006, s. 205). Mes'ûdî'ye göre Hind ve Sind'i içine alan bölge olup Cedy (Oğlak) burcunun etkisindedir (Ağarı 2006: 207). Makdisî bu bölgeye Rabeze, Feyd, Sa'lebiye, Nûbe, Yemâme'yi de ilave eder (Ağarı, 2006, s. 212). İbn Haldun'a göre Kuzey Gana, Nijer Sahrası, Kızıldeniz, İran Denizi, Pakistan ve Hint diyarı, Saygon şehridir ve bu iklim, Ekvator çizgisinin kuzeyinde olup birinci iklim kadar olmasa da oldukça sıcaktır. Güneşin birinci iklimden sonra daha geniş açıyla düştüğü bölgedir (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre bu iklim dördüncü bölgededir.

Üçüncü İklim:

- 42 Üçüncü iklîme Mirrîğ gâkim
Yidi bîn iki yüz mildür iy 'âlim
- 43 Otuz üç şağ yigirmi iki ırmağ
Aña hep hâlkı buğdây añlıdur ağ

Üçüncü iklimle ilgili tasvir yalnızca bu iki beyitten oluşmakta olup son derece kısıtlıdır. İslam coğrafyacılarının verdikleri bilgiler ise şöyledir: İbn Rüsteh'e göre Çin'in kuzeyi, Hind beldeleri, Irak, Şam beldeleri, Aşağı Mısır, Berka ve Afrika beldeleri sınırlıdır. Şehirleri Kandehâr, Kâbul, Kirman, Sicistan, Sîrecân, İstahr, Cuver, Fesâ, Sâbûr, Şiraz, Sîrâf, Cenâbâ, Sînîz, Mâhirûbân, Ahvaz, Basra, Bağdat, Vâsıt, Kûfe, Anbar, Hît, Hıyâr, Selemiyye, Hıms, Dımaşk, Suver, Akka, Taberiyye, Kayseriyye, Rasûf, Beyti'l-Makdis (Kudüs), Remle, Askalan, Gazze, Medyen, Kulzum, Feramâ, Tennîs, Dimyat, Fustat, Feyyû, İskenderiye ve Kayrevân'dır. Basra Körfezi (İran Denizi) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimde de yer alır (Ağarı, 2006, s. 202). Kudâme bin Cafer'e göre Mısır bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 203). İbnü'l-

Fakîh'e göre Cürcan ve Sogd'dan başlayıp Türk topraklarında bitmektedir. Ayrıca Çin sınırından Batı'da Sind üzerinden Mısır bölgesine uzanır ve Şam arazisi, Fâris toprakları ve İsfahan da içerisindedir. Yönetici vasfına sahip insanların diyarı olup en ve boyca insanları birinci ikliminkiyle benzerdir (Ağarı, 2006, s. 205). Mes'ûdî'ye göre Mekke, Medine, Yemen, Taif ve Hicaz'ı içine alan bölge olup Akrep burcu etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 207) Makdisî bu bölgeye Medâyin, Kirman sahilleri, Ürdün ve Sicistan'ı ilave eder (Ağarı, 2006, s. 213). İbn Haldun'a göre Kuzey Afrika, Şam, Sina, Hicaz, Basra Körfezi, Ceyhun Nehri, bazı Türk illeri, Tibet, Fergana, Kırgız ve Altaylar, Çin'in bir kısmı bu bölgededir ve ılıman iklim kuşağı içerisinde yer alır (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre bu iklim ikinci bölgededir.

Dördüncü İklim:

- 44 Güneş gükmindedür dördüncü iklim
Anuñ özini üç biñ mıl dahı nım
- 45 Biş ulu şağ yigirmi iki ırmağ
İki yüz on iki şehri var ancağ
- 46 Ğakimler ulu peygâmbler anda
Çopup gükmeylemişler bu cihânda
- 47 Havâsı mu'tedildür kavmi hep ağ
O yirde çopdı İsmâ'ıl ü İsgâğ

Dördüncü iklimin tasviri böyle olup karşılaştırmak için İslam coğrafyacılarının bilgilerini zikredecek olursak şu bilgilerle karşılaşırız: İbn Rüsteh'e göre Tibet beldeleri, Horasan, Şam'ın kuzeyi, Kıbrıs ve Rodos adaları Mağrib ve Tanca beldeleri sınırlarıdır. Şehirleri Fergana, Hucende, Ustrûsene, Semerkand, Buhara, Belh, Merv, Rûz, Serahs, Tûs, Nişabur, Cürcan, Kûmıs, Taberistan, Dünbâvend, Kazvin, Deylem, Rey, İsfahan, Kum, Hemedân, Nihâvend, Dinever, Hulvan, Şehrazûr, Samarra, Musul, Beled, Nasîbîn (Nusaybin), Amid (Diyarbakır), Ra'sü'l-Ayn, Kâlikâlâ, Şimşât, Harran (Urfa), Rakka, Karkîsiya, Bâlis, Menbic, Sumeysat, Malatıyye (Malatya), Zibetra, Haleb, Kınnesrîn, Antâkiyye, Tarabulus, Massîsa, Kinîsetü's-Sevdâ, Ezene, Tarsus, Amûriyye ve Lazkiye'dir. Şam Denizi (Akdeniz) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimde de yer alır (Ağarı, 2006, s. 202). Kudâme bin Cafer'e göre Antartus bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 203). İbnü'l-Fakîh'e göre Bâbil bu iklimin ortasında olup başlangıcı Afrika'dır. Belh'te sınırları biter. Doğa olarak yaşamaya en uygun iklim olup insanları en ve boyca birinci iklimle benzerdir (Ağarı, 2006, s. 205). Mes'ûdî'ye göre Mısır, İfrikiyye, Berber ve Endülüs'ü içine alan bölge olup Cevzâ (İkizler) burcu etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 207). Makdisî bu bölgeye Menbic, Arka, Akvar, Selemiyye, Mâsebezân, Harran, Dinever, Nihâvend, Hemedan, Merâga, Zencan, Kazvin ve Tus'u ilave eder (Ağarı, 2006, s. 213). İbn Haldun'a göre Akdeniz adaları, Endülüs, Güney İtalya, Suriye, Çukurova, Mezopotamya, Taşkent, Semerkant ve Buhara illeri, Yecüc ve Mecüc Dağı bu bölgededir ve ılıman iklim kuşağı içerisinde yer almaktadır (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre bu iklim de ikinci bölgededir.

Beşinci İklim:

- 48 Beşinci Zühre gükmindeki iklim
İki biñ yüz elli mıldür ol-kim
- 49 Otuz biş şağ var şehri iki yüz
Anuñ ehlinde var ağ yüz çara yüz
- 50 Ol iklim halkı hûblar çopar ekşer
Muğannı muşrib âvâzi hoşlar

İslam coğrafyacılarının beşinci iklim tasvirleri şöyledir: İbn Rüsteh'e göre Doğu ve Yecüc beldeleri, Rum toprakları, Harşene, Kurra, Şam Denizi (Akdeniz) sahilleri ve Endülüs beldeleri sınırlarıdır. Şehirleri Tırâz, Nevîket, İsbîcâb, Şaş, Turârabend, Harzem, Azerbaycan, Ermenistan, Berza'a, Neşevay, Sicistan, Erzen ve Halat'tır. Şam Denizi (Akdeniz) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimde de yer alır (Ağarı, 2006, s. 202-203). Kudâme bin Cafer'e göre Riyiş bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 204). İbnü'l-Fakîh'e göre Kunstantıniyye'yi, Rum bölgesini ve Hazar bölgesini içermektedir. İnsanları en ve boyca birinci iklimle aynıdır (Ağarı, 2006, s. 205). Mes'ûdî'ye göre Şam, Rum toprakları ve Cezire'yi içine alan bölge olup Delû (Kova) burcu etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 207). Makdisî bu bölgeye Tiflis, Horasan, Ruhâb, Merv, Cürcan, Kalîkala, Taberistan, Malatıyye, Rûmiyye, Deyleman, Cîlân, Ammûriyye, Serahs, Nesâ, Buyûrd ve Kişşe'yi ilave eder (Ağarı, 2006, s. 213). İbn Haldun'a göre Kuzey Endülüs, Galiçya, Cenova illeri, Alp dağları, Venedik Denizi, Ege Denizi, İstanbul, Anadolu, Ermenistan, bazı Türk illeri, Yecüc ve Mecüc ülkesinin bir kısmı bu bölgededir ve ılıman iklim kuşağı içerisinde yer almaktadır (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre ise bu iklim birinci bölgededir.

Altıncı İklim:

- 51 Uş altıncıya gükmidir 'Uşârid
Şabî'atda ol iklim oldu bârid
- 52 İki bin yüz iki mıldür bu iklim
Bize üstâdlardandır bu ta'lim
- 53 Yigirmi iki şâgdur otuz üç cüy
Ulu şokşan şehrdür sen anı şuy
- 54 Şaruşın olur anda ekşer âdem
Bilün bir nev'a degildür bu 'âlem

İslam coğrafyacılarının altıncı iklim teorisi ise şöyledir: İbn Rüsteh'e göre Doğu ve Mecüc beldeleri, Hazar Bölgesi, Rum beldeleri, Cürzân, Amâsiya, Hirakle, Halkîzûn ile Kunstantıniyye ve Bürcân beldeleri sınırlarıdır. Taberistan Denizi (Hint Okyanusunun bir bölümü) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimde yer alır (Ağarı, 2006, s. 203). Kudâme bin Cafer'e göre Buntus bölgesidir (Ağarı, 2006, s. 204). İbnü'l-Fakîh'e göre Efrenc topraklarını ve diğer milletlerin yaşadıkları yerleri içermektedir. Bu iklim kadınlarının memelerini kesme âdeti vardır. İnsanları en ve boyca birinci iklimle benzerdir (Ağarı, 2006, s. 205). Mes'ûdî'ye göre Türk toprakları ile Hazar, Deylem ve Sakâlibe (Slavlar)'yi içine alan bölge olup Sertan (Yengeç) burcu etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 207). Makdisî bu bölgeye Harzem, İsbîcab, Kunstantıniyye, Âmul, Horasan, Fergana, Semerkand, Berza'a, Kabele, Cîl, Endülüs ve Sakâlibe'yi ilave eder (Ağarı, 2006, s. 213). İbn Haldun'a göre Kuzey Avrupa, Karpat Dağı, Rus illeri, Karadeniz, Hazar toprakları, bazı Türk kavimleri, Yecüc ve Mecüc illerinin bir kısmı bu bölgededir, kuzey iklimi içerisinde yer almaktadır, oldukça soğuk bir bölgedir (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre bu iklim dördüncü bölgededir.

Yedinci İklim:

- 55 Çamer gükmindeyür yidinci iklim
K'ey ulu iklimdür ki anı bil-kim
- 56 Uzunı bin yedi yüz iki mıldür
Ulu kırk şâg var kırk ırmağı bil
- 57 Ol iklim ehli dahî şarîdur aq
Anı öyle yaratmışdur ol Hâllâk

- 58 Hemín bu yidi iqlímdür bu dünyā
Ki bunuñ ba‘zı qurı ba‘zı deryā
- 59 Bunı başdan başa şutdı Süleymān
Feridün-u Sikender dañı iy cān
- 60 Şu begde kim ola ‘adli kerāmet
Şutar dünyāyı elbetde tamāmet

Bu iklimle ilgili İslam coğrafyacılarının tasvirleri ise şöyledir: İbn Rüsteh’e göre Doğu’da Yecüc beldelerinin kuzeyi, Türk beldeleri ve Bürcân beldeleri sınırlarıdır. Taberistan Denizi (Hint Okyanusunun bir bölümü), Rum Denizi (Akdeniz) ve Mağrib Denizi (Atlas Okyanusu) bu iklimin sınırları içerisindedir (Ağarı, 2006, s. 203). İbnü’l-Fakîh’e göre burası Türklerin iklimidir. Bu iklim insanların yüzleri soğuk nedeniyle sert olup yırtıcı hayvanları küçük bedenlere sahiptir. Soğuktan dolayı sıcak bölgelerde yaşayan haşerat ve sürüngen burada görülmez. İnsanları tahta kulübelerde yaşar. Hayvanlarını düz arazilerde otlatırlar ve göçerken evlerinin tahtalarını öküzlerle taşırlar. Çocuk sayıları azdır (Ağarı, 2006, s. 205-206). Mes’ûdi’ye göre en uzakta bulunan Deybul ve Çin topraklarını içine alan bölge olup Mizan (Terazi) burcunun etkisindedir (Ağarı, 2006, s. 207). Makdisî bu bölgeye Harzem, Sakâlibe, Lân ve Binun’u ilave eder (Ağarı, 2006, s. 213). İbn Haldun’a göre İngiltere, Polonya’nın Kuzeyi, İskandinavya ülkeleri, Bazı Türk boyları (Kımazek, Tatar, Peçenek), Rus illeri, Yecüc ve Mecüc illerinin bir kısmı bu bölgededir ve kuzey iklimi içerisinde yer almaktadır, aşırı soğukların görüldüğü bir bölgedir (Belge ve diğ., 2016, s. 449; Okşar, 2018, s. 1050). Kozmografik yedi iklim teorisine göre ise bu iklim birinci bölgededir.

Son kısımdaki mensur bölümde yedi iklimdeki şehirler zikredilerek eser tamamlanır.

2. Transkripsiyonlu Metin:

1a Der-Beyān-ı Rub‘-ı Meskūnda

Olan yedi iqlîmi ve yidi deryāyı ve deryāda olan cezîreleri ve şağları ve ırmağları ve yedi iqlîme güküm iden kevākibleri beyān ider ki zıkr olunur.

Mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün

- 1 Bu yirüñ altı üsti var şanmañ
Sözim añlamayup benden uşanmañ
- 2 Güneş çepeçevre şolanur cihānı
Gice gündüz ider çevre mekānı
- 3 Şu yire kim güneş olur muqābil
O yirde gündüz olur anı sen bil
- 4 Güneş kankı yaña gösterse ger yüz
Orada gicedür bir yanı gündüz
- 5 Bu yirde yay güz kış bahārı
Güneş devrinde añla hep buları
- 6 Güneş bir yılda devr¹ eyler burūcı
Bu yazuñ kışuñ andandur hurūcı

¹ devr: Kelimenin altında seyr ibaresi yer almakta olup sah kaydı düşülmüştür.

1b

- 7 Yidi biñ şehrdür bu yidi iqlım
Baña üstādım eyle itdi ta'lım
- 8 Süleymān u Sikender'den haberdür
Kim ol şehrüñ şamusı mu'teberdür
- 9 Ufağ şehir-ile küyları ğisābı
Getürüp yazmadılar kitābı
- 10 Yidi iqlımdede vardur yidi deryā
Nitekim var-durur necm-i Şüreyyā
- 11 Ki her birinde vardur çok cezire
Deñiz yok anda olmayaydı zire
- 12 Biri Rüm deñizidür bu cihānda
Kim uş elli cezire vardur anda
- 13 Kimi yigirmi fersengdür kimi yüz
Kimisi biñ ferseng kim iki yüz
- 14 Birisi şol Sağāliyye Deñizi
Kim anuñ göge benzerdür beñizi
- 15 Var anda dañı bir otuz cezire
Dañı andan ziyāde yok zire
- 16 Üçüncisi dañı deryā-yı Gerdān
Kim anda biş cezire vardur iy-cān
- 17 Bilüñ dördincidür deryā-yı Kızılzum
Ki on dördür cezire anda mülzem
- 18 Bişinci Pārs deñizidür iy şāh
Yidi cezire var anda ol āgāh
- 19 Bil altıncı deñizüñ adıdur Sind
Ki dirlere aña Bağr-ı Sind hem Hind
- 20 Anuñ içinde vardur biñ cezire
Aña ayruğ deñiz olmaz nañire
- 21 Yidinci deñiz uş deryā-yı Hind'dür
İnanuñ sözlerüm şamusı Çin'dür
- 22 İki yüz var cezire anda dañı
Yidi deñiz ulu işbudur añı
- 23 Bulara ulaşak anda bir deñiz var
Kim anlardan bular küçükdür iy yār

- 24 Ve ammā Mağrib ber-baħr-ı Ye'cüc
Daħı Şol bağr-ı Ağdar ya'nı Şol uç
- 25 Bular bağr-ı Muğıs'e ulaşıbdur
Muğıs bu yiryüzini Őolaşıbdur
- 26 Daħı bu rub'-ı meskūnda² bil iy yār
İki yüz k'ey ulu sühūr Őağ var

2a

- 27 Kimi Mağrib'de(n) Maşrıķ'dan çekilmiş
Kimi Maşrıķ'dan Mağrib'den dökilmiş
- 28 İki yüz kırık ulu ırmaķ daħı var
Bilūñ bu rub'-ı meskūn içre iy yār
- 29 Ki bunlar Őarka ğarba karşı aķar
Cenūbí hem Őimālı karşı baķar
- 30 Cemí' deñize varır bu ırmaķ
Anı mümkün degil yolından ırmaķ
- 31 Bunı biş pādişāh Őaydurdı sözün
Süleymān Sikender hem Ferídün
- 32 Birisi Erdeşir-i Tübba' iy Őāh
Ki bunlar pādişāh-ıdı eyvān-gāh
- 33 Yedi iķlime gökden yidi yıldız
Şurup ğükm ider uş gice gündüz

İķlím-i Evvel

- 34 Zuğal ğükminededür evvelki iķlím
Ulu iķlímdür kıl aña ta'żím
- 35 Őoķuz bín mıldür uzunı anuñ
Bilūñ kim ğiñ yiri oldur cihānun
- 36 Yigirmi ulu Şağ var otuz ırmaķ
Var elli Şehr ulu anı ne Őormaķ
- 37 Ol iķlím ehli cümle ķaralardur
Ĝabeş Hindí Bū Zengí hep bulardur

İķlím-i Düvüm

- 38 İkinci Müşterí ğükminededür hem
Ol iķlím daħı Şutmamışdur ādem
- 39 Sekiz bin altmış mıldür uzunı
Ćalab andan aşığa itmiş anı

² meskūnda: meskūbda (Metinde).

2b

40 Var elli şehir ulu hem on yedi sağ
Olur ol yirde dahı bāğçe vü bāğ

41 Kara yağız olur ol yirde ādem
'İbādet ehlidür ol kavm her dem

İklim-i Sivüm

42 Üçüncü iklime Mirriğ gākim
Yidi bın iki yüz mildür iy 'ālim

43 Otuz üç sağ yigirmi iki ırmağ
Aña hep halkı buğdāy añlıdur ağ

İklim-i Çehārüm

44 Güneş gükmindeür dördüncü iklim
Anuñ özini üç biñ mıl dahı nım

45 Biş ulu sağ yigirmi iki ırmağ
İki yüz on iki şehri var ancağ

46 Çakımler ulu peygāamberler anda
Çopup gükmeylemişler bu cihānda

47 Havāsı mu'tedildür kavmi hep ağ
O yirde çopdı İsmā'ıl ü İsgāk

İklim-i Pencüm

48 Beşinci Zühre gükmindeki iklim
İki biñ yüz elli mildür ol-kim

49 Otuz biş sağ var şehri iki yüz
Anuñ ehlinde var ağ yüz kara yüz

50 Ol iklim halkı hūblar çopar ekser
Muğannı muşrib āvāzı hoşlar

İklim-i Şeşüm

3a

51 Uş altıncıya gükme ider 'Uşārid
Şabı'atda ol iklim oldu bārid

52 İki biñ yüz iki mildür bu iklim
Bize üstādlardandır bu ta'lim

53 Yigirmi iki sağdur otuz üç cūy
Ulu şoksan şehrdür sen anı şuy

54 Şaruşın olur anda ekser ādem
Bilüñ bir nev'a degildür bu 'ālem

İklîm-i Heftüm

- 55   Çamer gükmindedür yidinci iklîm
K'ey ulu iklîmdür ki anı bil-kim
- 56   Uzunı bin yedi yüz iki mıldür
Ulu kırk şağ var kırk ırmağı bil
- 57   Ol iklîm ehli dañı şarıdur aq
Anı öyle yaratmışdur ol Hállak
- 58   Hemín bu yidi iklîmdür bu dünyā
Ki bunuñ ba'zı qurı ba'zı deryā
- 59   Bunı başdan başa şutdı Süleymān
Feridün u Sikender dañı iy cān
- 60   Şu begde kim ola 'adli kerāmet
Şutar dünyāyı elbetde tamāmet

Heft İklîmi Beyān İder

İklîm-i Evvel: Hind ü Sind Çin Berber Keşmîr 'Umdet-i Hîşây u Hötin 'Ummān 'Aden Kūh-ı Serendib³ ve ne kim bunlara tābi' il var ise [3b] Zuğal gükim ider. *İklîm-i sâni:* Mekke şerrefeha'llāhu Te'ālā ve Medîne-i Münevvere ve Tihāme⁴ Şanca Bağreyn Şā'ife-i Nehreyn Yemāme, Yemen, Sürhāb Şan'ā⁵ Heşām 'Āşam bunlara müte'allıq bunlara tābi'⁶ ne var Müşteri gükim eder. *İklîm-i Sālis:* Sa'id-i Mısr İskenderiyye Dimyād Dımışk Beytü'l-Muqaddese Hūmuş Çamā Çaleb Bağdād Başra Kūfe Merāğa Şaberiyye Kirmān Şirāz ve bunlara tābi' ne var ise Mirrîh gükim ider. *İklîm-i Rābi':* Fergāna Nihāvend Semerqand Belh Merv⁷ Cürcān Çazvîn⁸ Çüm Kāşān İsfahān Hemedān Müsul Bābü'l-Ebvāb Bābil Māverāü'n-nehr ve bunlara tābi' ne var ise Şems gükim ider. *İklîm-i Hāmis:* Tebrîz Arz-ı Rüm Āzerbāycān Çayşeriyye Sívās Aqsarāy Çonya Kütāhya Būrsa 'Alā'iyye Anşākıyye Menteşe Aydın Şaruhan İşşānbül Çaradeñiz'i dolanup Sınob'a varınca ve bunlara tābi' ne var-ısa Zühre gükim ider. *İklîm-i Sādis:* R[ü]miyye [4a] Türk deşt-i Çırım Gürci Bulğār Endülis Mersām ba'zı 'Arab Çırşān Herd[ü]m ve ne kim bunlara tābi' [ne] var ise 'Uşārid gükim ider. *İklîm-i Sābi':* Tātār Şin Tūmān Leyş 'Ās Bāğür⁹ Aşğāb-ı Hāmān Ye'cūc Çurfāt Sūğā? Şamārūt? Eymür Hāver-Zemín Kürdüb tā Aher 'İmādet-Zemín? bunlara tābi' ne var ise Çamer gükim ider ve dañı yedi deryāyı beyān ider. Bağr-i Şaberistān Bağr-i Germiyān Bağr-i 'Ummān Bağr-i Çulzum Bağr-i Hindistān Bağr-i Rüm Bağr-i Mağrib ki Muğış dañı derler yeryüzünde yedi iklîm ve yedi deryā böylece zıkr olunur icmāli. Temmet.

Sonuç

Manzume-i Yedi İklîm, İslam dünyasının coğrafya biliminde esas aldığı temel görüşü basit bir tarzda yansıtmaktadır. Dünyanın farklı coğrafi bölgelerinin İslam bilginlerince nasıl sınıflandırdıklarını, bu bölge insanların ele alış biçimlerini kısaca anlatmaktadır. Bununla birlikte bu yedi bölgenin burçlar çemberindeki yıldızlarla olan ilişkileriyle alakalı olarak hangi burç kuşağında yer aldıkları da belirtilmektedir. Bu bilgilerden yola çıkılarak önce yedi iklim teorisinin mahiyeti hakkında bilgi verilmiştir. Eserin fiziksel özellikleri, yer aldığı kütüphane, künye bilgisi verilmiş, daha sonra muhtevası incelenmiş ve yapılan muhteva incelemesi yedi iklim teorisiyle ilgili bilgi birikimiyle karşılaştırılmış, benzerliklerle farklılıklar

³ Serendib: Serendil (Metinde).

⁴ Tihāme: Şihāme (Metinde).

⁵ Şan'ā: Şan'ān (Metinde).

⁶ İbarenin altında sah kaydı düşülmüştür.

⁷ Merv: Mervî (Metinde).

⁸ Çazvîn: Gazvîn (Metinde).

⁹ Bāğür: Bā'ūr (Metinde).

ortaya konmuştur. Daha sonra eserin transkripsiyonlu metnine yer verilmiş ve metin günümüz harflerine kazandırılarak okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Yapılan bu çalışmanın neticesinde eserin mahiyeti ortaya çıkmış ve bilim dünyasına tanıtılmıştır. Ayrıca makalenin son kısmına “Ek” başlığıyla eserin el yazma metni de çalışmaya eklenmiştir. Eserle ilgili varılan sonuçlara değinilecek olursa önce İslam kültüründe farklı zamanlarda ve farklı bilginlerce geliştirilen ve zenginleştirilen yedi iklim kültürünün manzum bir şekilde dile getirilmiş olması, Eski Türk Edebiyatımızın zenginliğini ve konu çeşitliliğini ortaya koymasından önemlidir. Bunun yanı sıra oldukça geniş bir şekilde açıklanan bir teorinin manzum ve kısa bir biçimde ele alınması, eserin bir başka önemli tarafını ortaya koymaktadır. Bunun sebebinin, teorinin İslam coğrafyasında oldukça yaygın, merak edilen bir husus olmasından ileri geldiği ve böyle manzum bir metinle kolayca kavranabilmesinin sağlanması olduğu kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Ağarı, M. (2006). “İslam Coğrafyacılarında Yedi İklim Anlayışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 195-214.
- Ahmed Rıfat, *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*. İstanbul, Mahmud Bey Matbaası, h. 1299 / m. 1881.
- Ak, M. (2012). “İklim”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (1. bs., C. 22). İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Belge, R. & Şahin, C. (2016). “İbn Haldun’da Coğrafi Determinizm”, *Akademik Bakış Dergisi*, 57, 439-467.
- Ebu’l- Fida (2017). *Ebu’l Fida Coğrafyası/ Takvimü’l- Büldan*. İstanbul, Yeditepe Yayınları.
- İbn Haldun (1990). *Mukaddime I, II, III, Şark İslam Klasikleri*. İstanbul, MEB Yayınları.
- İpşirli, M. (2008). “Şah”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (1. bs., C. 35). İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Okşar, Y. (2018). “Din ve Coğrafya İlişkisi: Şemsü'd-Din es-Semerkindî ve İbn Haldûn’un Yedi İklim Anlayışlarının Karşılaştırmalı Analizi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1035-1069.
- Pala, İ. (2015). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (26. bs.). İstanbul, Kapı Yayınları.

Ekler:

